

قره ضیاءالدین

قره ضیاءالدین شهری است در شهرستان چایپاره استان آذربایجان غربی

وجه تسمیه ی قره ضیاء الدین

1- چایپاره : نام اولیه این منطقه ، چورس بوده که بعداً به چایپاره تغییر نام یافته است در مورد وجه چایپاره دو نظر وجود دارد: عده‌ای بر آنند که نام اصلی بخش چایپاره همان « چهار » « پاره » است ، و آن به این دلیل است که در قدیم این منطقه از چهار قسمت تشکیل یافته بود ، ولی عده‌ای نیز بر این عقیده هستند که همان چایپاره درست است و دلیل آن این که رودخانه (آغچای) با مسیر حرکت غرب به شرق ، این بخش را به دو قسمت مساوی تقسیم می‌کند (چای ، به معنای رودخانه و پاره به معنای تکه و قسمت می‌باشد)

2- قره ضیاءالدین : این وجه از دو قسمت مجزا تشکیل یافته است ، یک قسمت آن « قره » که در اصل « قرا » بوده است و معنای لغوی « قراء » روستا های می‌باشد که کلمه قرا با گذشت زمان و به جهت سهولت تلفظ به قره تبدیل شده است و بخش دوم آن بوده است . حال عده‌ای نیز بر این عقیده اند که همان « قره ضیاءالدین » صحیح است . قسمت های قره ضیاءالدین امروزی ترکیبی از روستا های « میرزا کندي » « آوک » و « حاچا » می‌باشد که در حال حاضر اراضی مربوطه به آوک به « آوک یرلری » و مزارع مربوط به حاچا به « حاچا یرلری » معروف هستند .

مناطق گردشگری منطقه چایپاره

قلعه اوراتویی روستاهای بسطام:

قلعه مذکور متعلق به تمدن اوراتویی سده 800 ق . م واقع در غرب شهر قره ضیاءالدین به مسافت 7 کیلومتر از شهر قره ضیاءالدین به مسافت 7 کیلومتر از شهر فاصله دارد . برابر سنگ نوشته‌ای که در بالای درب قلعه مخروجه دژ بسطام به طول 72 و به عرض 16 سانتی متر به خط میخی بدست آمده چگونگی احداث قلعه مذکور چنین توصیف شده است. « روسا پسر ارگشتی این معبد را برای خالدي خدا بر پا کرد به نیروی خدا روسا پسر ارگشتی سخن می‌گوید : این سرزمین خالی بود و چیزی در اینجا بر پا نشده بود و همانطوری که خدای به من فرمان داده است من در اینجا بنا ساختم و این جا را شهر روسا نامیدم روسا پسر ارگشتی می‌گوید هر کس که این نبشته را منهدم کند و به آن زیان رساند یا آن را بشکند خالدي خدای او را به وسیله خدای هوا و خدای آفتاب و خدایان دیگر بر خواهد انداخت و در زیر آفتاب نامی از خود نگاه نتواند داشت منم روسا پسر ارگشتی شاه نیرومند شاه کشور ها سرور شهر توشیا . هر چند سنگ نوشته‌های دیگری از تمدن اوراتویی از منطقه بدست آمده اما از متن سنگ نوشته مذکور چنین بر می‌آید که روسا پسر ارگشتی قلعه بسطام را معبدی برای خالدي بنا کرده است که نام اولیه آن روزاهلنی بوده است ولی از آنجا که زیر بنای این شهر را روسا پسر ارگشتی گذارده است در منابع ارمنی این قلعه بنام شهر روسا معروف گردیده است که پروفیسور هینتس هم برابر این اطلاعات شهر مزبور را روسا نامیده است .

علاوه بر موارد فوق در قلعه بسطام آثار مربوط به ارمنیان نیز موجود می‌باشد که در نظر عام آنها بنام

اوراتویی معروف است ولی واقعیت چنین نیست زیرا در حفاریهای محوطه قلعه قرون وسطی در ارتفاعات قلعه بسطام سنگی با لبه‌های نامنظم به دست آمده که نقش صلیب ارمنی بر روی آن حک شده است. با انحلال و شکست اوراتوها از دولت‌های همسایه، ارمنیان تازه وارد تمدن اوراتویی در منطقه شدند و در اول اقامت طولانی خود در منطقه آثار تاریخی چندی از خود بجا گذاشته‌اند که نمونه‌هایی از آن تا بحال باقی است که از جمله آنها یک قلعه و یک اطاق به نام بوزخانه در قسمت جنوبی شرقی روستای مذکور می‌باشد. قسمتی از روستای بسطام که چینه‌های قلعه اوراتویی بسطام مشاهده می‌شود.

قرمزی مسجد چورس :

در دوره صفویه شهرهای مرزی ایران به دلیل حمله‌های مکرر نظامیان عثمانی ارزش و اعتبار خود را از دست دادند و از آنجا شهر خوی نیز در منطقه مرزی دو کشور واقع بود و ایران و مرکزیت آن به روستای چورس انتقال یافت. با رونق روستای چورسکه امنیت و آبادی آن از زمان سلطان خان سوء باشی آغاز و تا دوره ایوب خان و پسرش مرتضی قلی خان بزرگ ادامه یافت و با انعقاد معاهده قصر شیرین (نهاب) در سال 1049 ه ق ، با صلح نسبی که میان دو کشور ایجاد شد با رونق راههای تجاری قدیم (جاده خوی ، طرابوزان شاخه‌ای از جاده ابریشم) چورساز این رونق اقتصادی بهره‌ها برده و بناهایی در آن روستا ساخته شد که از بناهای زیبای آن دوره می‌توان به مسجد اقصی (قرمزی مسجد) چورس اشاره نمود . تارونیه ، بازرگانی و جهانگرد مشهور فرانسوی در دوره صفویه با مشاهده چورس درباره عظمت آن می‌نویسد : (از کوتیکار می‌رود به خلوت به کوچیا به دارکاون به سلیمان سرا این چهار مکان آخری عبارت است از 4 کاروانسرا که بالنسبه راحت هزتنند از سلمان سرا می‌روند به کورس و بیگ آن خراج گذار شاه ایران است و در قلعه‌ای کهنه در دو کیلومتری آن اقامت دارد و در آنجا باید برای هر مال التجاره 9 عباسی حق گمرگ ادا کرد و بعلاوه سوغات برای بیگ عبارت است از چند کله قند و جعبه‌های شیرینی و کوزه‌های مربا ، زیرا که تعارف نقدی خلاف احترام است و بشرافت بیگ بر می‌خورد در کورس شراب خوب یافت می‌شود و از آنجا به دو هاقلی (اوغلی) .... (2) (3) صلح قصر شیرین با دولت عثمانی آرامش نسبی در ایران برقرار کرد و کاروانهای تجاری از راه عثمانی نوید رونق اقتصادی را برای چورس داده و باعث عمران و آبادی منطقه گردید.

مشخصات مسجد مرتضی قلی خان معروف به (قرمزی مسجد) در روستای چورس :

مسجد بنايي است به طول و عرض 19 * 91 متر و با زیر بنایی به مساحت تقریبی 360 متر مربع دارای چهار ستون سنگی در داخل مسجد که طاقها و گنبد های مسجد بر روی این ستونها استوار است تماماً سنگی و به صورت هشت بعدی و در بالای ستونها چهار بعدی و بزرگتر می‌باشد ارتفاع هر ستون 2 متر و محیط ستونها در پایین 60/2 و در بالای ستون 33/3 متر می‌باشد ارتفاع سقف از کف مسجد در محل قوس هر ستون و دیوار 4 متر و در وسط گنبد ها حدود 6 متر می‌باشد کننده کاری مختصری نیز که به ستونها شکل یک گل را می‌دهد دیده می‌شود طاق مقرنس مسجد از آجر پخته ساخته شده و دیوار های ضخیم آن از درون مسجد از سنگ به « قرمزی مسجد » ناشی از همین قرمز رنگ بودن تمام آجرها می‌باشد .

زیارتگاه حضرت ابوالفضل العباس :

مهمترین زیارتگاه منطقه چایپاره ، زیارتگاه حضرت ابو الفضل واقع در روستای حمزیان می‌باشد . در مورد تاریخچه این زیارتگاه نقل است : دو نفر مالک ملک فعلی این مکان بودند که در مورد چگونگی

تقسیم آن با یکدیگر اختلاف پیدا کرده و به همین خاطر یکی از آن دو نفر سهم خود را وقف حضرت عباس می نماید ولی شریک دوم ، سهم خود را جدا نموده و شروع به به حصار کشی می کند در حین حصار کشی این شخص متوجه می شود سنگی که قبلاً در دیوار نهاده رها نموده و به محل اصلیش برگشته است این واقعه سه روز متوالی اتفاق می افتد که سر انجام این شخص از عمل سنگ متحیر گشته و سهم خود را وقف حضرت عباس می کند . در حال حاضر در این زیارتگاه تقدس یافته است. علاوه بر مناطق تاریخی فوق قسمت شمالی بزطام با مناظر زیبای طبیعی با جریان رودخانه آغ چای منظره بسیار دلربایی بوجود آورده است که در نهایت منتهی به پروژه سد آغچای می گردد.

پل دوقوز گوز (نه دهنه کسیان) :

این پل مهمترین پل ارتباطی در محور جاده حمزیهان بوده که این جاده منطقه چایپاره ، ماکو ، شوط و پلدشت را با شهرستان خوی و سایر شهرستانها در دوران پیشین بخصوص در زمان رضا شاه و اوایل دوره پهلوی دوم وصل می کرد این پل در دوره رضا شاه توسط مهندسين خارجي بطول 50 متر و به ارتفاع 7 متر بر روی رودخانه آغ چای احداث و در اوایل دوره محمد رضا شاه توسط احمد خان بیات ماکد مرمت گردید ولی با احداث جاده ترانزیتی ایران - اروپا ، جاده حمزیهان و به تبع آن پل مزبور ارزش و اهمیت خود را از دست داد ولی بخاطر سبک معماری خاص خویش به یکی از آثار تاریخی منطقه تبدیل گردید . (مطالبی برگرفته از کتاب چایپاره درگذر تاریخ نوشته عادل باقري)

